

Знакі роду, прыкметы роднасці

У фотаальбоме “Беларускі народны касцюм” прадстаўлены як фотаздымкі традыцыйных строяў з розных куткоў Беларусі, так і падрабязны апавед пра іх

Кіраўніца Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага Алена Сіпакова, калі заходзіла да нас у рэдакцыю летась у верасні, хвалілася: набыла ў мінскай кнігарні гэтае выданне. “Проста скарб! — радавалася супляменніца. — Тут і

пра строі з розных рэгіёнаў, і пра ўзоры, і пра вышыўку напісана, і амаль пакрокавая рэканструкцыя ёсць... Цяпер гэта для мяне настольная кніга, па ёй нават майстар-класы па стварэнні касцюмаў можна праводзіць!”

Калі нядаўна праходзіла прэзентацыя выдання, то я ўжо ведала: варта пайсці. Госці шмат добрых слоў казалі пра аўтараў, маці і дачку. Старшая навуковая супрацоўніца аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Марыя Віннікава ўсё жыццё прысвяціла вывучэнню традыцыйнага касцюма. З пяшчотаю гаварылі пра дачку яе, суаўтарку выдання Паліну Богдан. Дырэктар Музея старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі ды фальклору імя Кандрата Крапівы НАН Барыс Ладука з усмешкай казаў: знайшлі Паліну, пэўна, не ў капусце, як іншых дзяцей, а ў куфры... Выхоўвалася, песцілася, навучалася дзяўчынка заўсёды побач з маці — у музеі ды ў экспедыцыях. А ўсур’ёз пажадаў Паліне хутчэй абараніць дысертацыю, рухацца далей, глыбей, вышэй — адначасова.

Вядучая мастачка прадпрыемства народных промыслаў “Скарбніца” Алена Галіеўская ўспамінала сумесныя экспедыцыі па Палессі: “Марыю Мікалаеўну заўсёды памятую з маленькім блакнотам у руках: усё нешта занатоўвае, малюе... І такое выданне атрымалася! А за прыгожай вокладкай, шыкоўнымі здымкамі — шматгадовая вялікая скрупулёзная праца”.

Пра тое, што альбом — вынік усяго яе жыцця, казала і аўтарка. “Даўно марыла пра такую кнігу, пакрыху ішла да яе, — прызнавалася. — Адчувала: надышоў час ствараць”. Кажа, што пасля фотаальбома Міхася Раманюка і альбома маляваных рэканструкцый, выдадзенага яго сынам Дзянісам, няшмат было работ па касцюмах. Людзі ў яе пытаюцца: дзе ўзяць інфармацыю пра строі? А ў фондах шмат усяго, і яны ўвесь час папаўняюцца. Прышла пара дзяліцца набіранымі скарбамі.

Багатая калекцыя рэканструяваных строяў па эскізах Марыі Віннікавай прадстаўлена ў Музеі старажытнабеларускай культуры. Там ёсць убory сялян у такім выглядзе, як іх насілі гадоў сто назад. А ёсць і маляваная рэканструкцыя жаночага касцюма XII стагоддзя! У супрацы з даследчыцай увесь час — і прадпрыемства “Скарбніца”. Спецыялісты ўжо аднавілі больш за 40 традыцыйных касцюмаў ([“Стыльна, модна, самабытна”](#), ГР № 45, 01.12.2016).

Беларускі нацыянальны строй — як вялізны сусвет: складаны, яскравы, самадастатковы... Ёсць у ім розныя часткі. А калі ўсе яны ў парадку, на сваіх месцах, то і ў сусвеце — спакой, гармонія, прыгажосць. Марыя Мікалаеўна можа раскажыць пра касцюм бясконца: пра яго адметнасці, у тым ліку і рэгіянальныя, як развіваюцца ў часе, якія элементы вопраткі з’яўляліся і знікалі, пра сімваліку колераў і значэнне арнаменту, пра тое, як аберагала адзенне нашых продках ад хваробаў і злых духаў... А мы пачнем з галавы: спынімся на гэты раз на адным з элементаў традыцыйнага жаночага строю — намітцы. Менавіта той яго частцы, якая найбольш захапіла і даследчыцу.

“Намітка — старадаўні галаўны ўбор ручніковага тыпу, — гаворыць Марыя Мікалаеўна. — Ткалі яе з самых тонкіх і якасных ільняных нітак. Часам палатно было тонкім аж да празрыстасці. Было мноства спосабаў завівання наміткі, а залежалі яны ад мясцовых традыцый. Такі галаўны ўбор — атрыбут замужняй жанчыны. Ішла дзяўчына замуж — і ёй з касы рабілі жаночую прычоску: валасы навівалі на абруч, зроблены з пасмы лёну і абгорнуты палатном. Дзіўныя галаўныя ўборы былі на Тураўшчыне і ў Давыд-Гарадку: высокі каркас пакрываўся чапцом з паліхромнай вышыўкай, а над ім вельмі прыгожа завівалі празрыстую намітку”. На Беларусі такія галаўныя ўборы не захаваліся. Марыя Віннікава знайшла іх у Санкт-Пецярбурзе, у Музеі антрапалогіі ды этнаграфіі імя Пятра Вялікага РАН. Яны трапілі туды ў канцы XIX стагоддзя. Некаторыя дагэтуль захоўваюцца ў завітым стане, што вельмі дапамагло даследчыцы: стала магчымым поўнасьцю рэканструяваць галаўны ўбор і ўзнавіць адзін з самых цікавых і загадкавых элементаў беларускага народнага касцюма, які быў практычна згублены.

“Па спосабе завівання наміткі, па якасці палатна, па арнаменце на ім можна было зразумець: адкуль родам была тая ці іншая жанчына”, — працягвае Марыя Мікалаеўна. Доўгі час на Палессі жыў абрад завівання наміткі на вяселлях. Хоць ужо й традыцыйны касцюм не насілі, абрад завівання маладой у некаторых месцах здзяйснялі да 1950-х гадоў. І тыя жанчыны, якія праводзілі абрад, многае памятаюць. А нядаўна Марыю Мікалаеўну запрасілі ў вёску Пінкавічы Пінскага раёна Брэстчыны, каб ужо яна павучыла завіваць наміткі жанчын з мясцовага фальклорнага ансамбля “Крыніцы”.

Расказвае пра гісторыю беларускага касцюма Марыя Віннікава і студэнтам на лекцыях у Беларускай акадэміі мастацтваў. Бывае ў экспедыцыях, працуе над новымі рэканструкцыямі. Кажэ, што да канчатковага “адкрыцця” беларускага строю яшчэ далёка, а зробленае — нібы кропля ў моры. Таму вельмі спадзяецца, што будучь у яе паслядоўнікі, такія ж захопленыя і апантаныя справай і пошукамі, як яна сама, як дачка Паліна...